

Adaptacja dziecka w wieku przedszkolnym

Podstawowym zadaniem do zrealizowania przez instytucję przedszkola jest zaspokojenie rozwojowych potrzeb dziecka. W momencie przekroczenia progu placówki zmieniają się standardy zaspokojenia tych potrzeb. Silne zapotrzebowanie na konieczność zaspokojenia uczuć, przynależności, potrzeby poczucia bezpieczeństwa zostają zaburzone poprzez konieczność dostosowania się do nowego środowiska. Naturalnym, pierwszym środowiskiem dziecka jest rodzina. Emocjonalne zmagania, jakie przeżywa dziecko w pierwszych tygodniach pobytu w nowym środowisku przedszkolnej grupy, Jadwiga Lubowiecka porównała do szoku pourazowego, jaki wywołuje wypadek samochodowy.

W celu zniwelowania problemów emocjonalnych dotyczących funkcjonowania jednostki znajdującej się w nowych warunkach środowiskowych, następuje szereg procesów emocjonalnych, które prowadzą do ukształtowania się mechanizmów odpowiedzialnych za samoregulację i adaptację osobowości. W przypadku dziecka wchodzącego do grupy przedszkolnej, rozpoczyna się proces adaptacji, z którym jednostka będzie miała do czynienia przez całe swoje życie. Emocjonalna atmosfera, która towarzyszy dziecku w przedszkolu, wywiera wpływ na wszystkie etapy w dalszym rozwoju, kiedy wykorzystywana będzie umiejętność zachowywania wewnętrznej równowagi w otaczającym świecie. Będą to momenty przekraczania poszczególnych szczebli edukacyjnych, zmiana statusu cywilnego i społecznego, podjęcie roli współmałżonka, rodzica, babci, dziadka, ucznia, studenta, nowego pracownika, szefa, podwładnego etc... Z procesem adaptacji człowiek zмага się przez całe swoje życie. U przedszkolaka powstają pierwsze mechanizmy adaptacyjne oraz okoliczności emocjonalnej atmosfery, jakie będą mu towarzyszyć przez całe. Od ich przebiegu oraz towarzyszących emocji zależą umiejętności zachowywania wewnętrznej równowagi w otaczającym świecie przez całe dalsze życie.

Ciągłe poszukiwanie równowagi wewnętrznej decyduje o dynamice zmian w zachowaniu się dziecka, które przeżywa okres adaptacji. Szybkość, specyfika, jakość procesu adaptacyjnego przedszkolaka, zależy od wielu czynników, które oddziałują na strategię radzenia sobie dziecka w nowej sytuacji. Są to czynniki podmiotowe, które wynikają z cech określających dziecko: wiek, płeć, temperament, poziom rozwoju funkcjonowania układu nerwowego. Czynniki kontekstowe są zależne od obecnie najbliższych środowisk dziecka: od środowiska rodzinnego i przedszkolnego. Adaptacja jest korelacją wszystkich czynników wytyczających czynności zachowania się dziecka w codziennym funkcjonowaniu w grupie przedszkolnej. Implikują one szereg czynności poznawczych, które towarzyszą

dziecku w rozpoznawaniu nowego środowiska. Rozwój samodzielności w funkcjonowaniu w nowym otoczeniu, różnorodność poznawczych bodźców sprawia możliwość rozwoju oceny poznawczej dziecka. Pozwala to stopniowo na opanowanie negatywnych emocji, pozbywania się lęków, niepewności, obaw. Udany start dziecka w nowym środowisku zależy nie tylko od nauczyciela i innych osób dorosłych pracujących w przedszkolu. Jest w dużej mierze sukcesem rodziców oraz samego dziecka. Dziecko nie tylko ulega wpływom nowego środowiska, ale również kształtuje to środowisko swoją aktywnością.

Naturalną potrzebą dziecka jest ciągle przemieszczanie się oraz manipulowanie zabawkami, przedmiotami dostępnymi w kąciakach zabaw i zainteresowań w dostępnych salach. W całej placówce jest kilka miejsc, aby rodzice wraz ze swoimi pociechami miło spędzili czas poza salą. Są tam kanapy, fotele, zabawki, książeczki dla dzieci. Wykorzystanie i poświęcenie czasu na zabawę w tych kąciakach powinno zminimalizować niemiłe doświadczenia dziecka związane z porannym rozstaniem z rodzicem. Powinny być one przeprowadzane po opuszczaniu grupy przez dziecko, po ukończonym w danym dniu pobycie wśród dzieci.

Zabawy takie wytyczone muszą być przez zasady obowiązujące w grupie przedszkolnej, co powinno być ściśle przestrzegane przez rodziców nadających charakter tej zabawie. Mowa tu o poszanowaniu zabawek, ewentualnych towarzyszy zabawy, spokoju osób jeszcze przebywających w placówce.

Proces adaptacji dziecka do środowiska przedszkolnego pochłania dużo energii w uaktywnieniu mechanizmów przystawowych. Dużo energii i czasu pochłania nauka reagowania na bodźce z nowego środowiska. Proces adaptacji może być opóźniany poprzez różne cechy osobowości oraz funkcji poznawczych – niski poziom rozwoju inteligencji, skłonność do impulsywnego reagowania na silne bodźce. Dziecko może mieć niewielką potrzebę kontaktów z ludźmi, czy też skłonność do wycofywania się z kontaktów z otoczeniem. Samorealizacja dziecka może być też blokowana przez niską tendencję do silnego ulegania innym osobom z otoczenia, przez niską samoocenę. Czynnikiem blokującym proces adaptacji może też być u małego dziecka niski poziom kompetencji komunikowania się. Zadaniem wszystkich opiekunów dziecka jest dostarczanie takich doświadczeń, aby adaptacja nie przybierała finału w destrukcyjnych zachowaniach fizycznych, jak i psychicznych. Zachowania dziecka nie mogą być poddawane podporządkowaniu negatywnej presji otoczenia, zachowaniom agresywnym, oceniającym negatywnie, aby nie wystąpiły zachowania nerwicowe, dolegliwości fizyczne i psychiczne.

Liczne grono naukowców wskazuje, że na jakość procesu adaptacji mają wpływ postawy rodzicielskie oraz sposób wychowania dziecka w rodzinie przed okresem przedszkolnym. Zdaniem Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej, dzieci wychowywane w sposób rozsądny i trafny, spotykają mniejsze trudności w procesie adaptacji do przedszkola. Najważniejszą według autorki jest postawa matki, która mając największy wpływ na wychowanie małego dziecka do lat trzech, kształtuje jego osobowość do powstawania odpowiednich mechanizmów adaptacyjnych. Większe trudności w przystosowaniu spotykają dzieci, które mają nadopiekuńczych rodziców, oraz te, które wychowywane są w warunkach liberalnego stylu wychowania.

J. Lubowiecka wskazała, że najlepiej adaptują się dzieci z rodzin, w których panuje demokratyczny styl wychowania. Brak akceptacji dziecka w środowisku rodzinnym może prowadzić do silnych zaburzeń adaptacyjnych. Zaprzeczyła nadopiekuńczemu stosunkowi wobec dziecka, które doprowadza do bezradności w nowym otoczeniu.

Przytaczane podejścia nie zostały umieszczone w tym artykule, aby zadać rodzicom zagadkę polegającą na refleksji nad własnym preferowanym stylem wychowania, ponieważ takie rzeczy w rodzinie odbywają się po prostu intuicyjnie, są poparte tradycją wychowania i przywiązania wyniesionego z domu rodzinnego. Rola przywiązania dziecka do rodziny jest podkreślana w znaczeniu procesu adaptacji i budowania relacji w całym życiu człowieka. Oddziaływanie wspomagające proces adaptacyjny musi być starannie przygotowane ze strony personelu, jak i rodziców.

mgr Małgorzata Janusz-Konopelko

Bibliografia

1. Brzezińska A. I., Czub M., Ożadowicz N., *Adaptacja dziecka trzyletniego do środowiska przedszkolnego*, Edukacja 2012, nr 4(120).
2. Gruszczyk-Kolczyńska E., Zielińska E., *Wspomaganie rozwoju umysłowego trzylatków i dzieci starszych wolniej rozwijających się*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000.
3. Lubowiecka J., *Przystosowania psychospołeczne dziecka do przedszkola*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2000.
4. Obuchowska I., *Dynamika nerwic*, PWN, Warszawa 1976.